

*Grażyna Węgrzyn**

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Sektor usług w gospodarce opartej na wiedzy – studium komparatystyczne**

Klasyfikacja JEL: *E24, F43, F62*

Słowa kluczowe: *gospodarka oparta na wiedzy, sektor usług, zatrudnienie*

Abstrakt: *Celem opracowania jest zidentyfikowanie działalności usługowych odpowiadających za tempo i kierunki przebiegu procesu budowy gospodarki opartej na wiedzy. Analiza obejmuje kraje Unii Europejskiej. Okres analizy to lata 2008-2012. Opracowanie zostało podzielone na cztery części. W pierwszej części scharakteryzowano istotę gospodarki opartej na wiedzy oraz rolę sektora usług w przechodzeniu do gospodarki opartej na wiedzy. W drugiej części przeprowadzono konceptualizację działalności usługowej, w wyniku której otrzymano kategorię tzw. usług dla wiedzy. Sekcje zaliczane do usług dla wiedzy w sposób bezpośredni przyczyniają się do tworzenia, przetwarzania i rozpowszechniania wiedzy w gospodarce. W części trzeciej dokonano podziału gospodarek Unii Europejskiej na cztery grupy w zależności od stopnia zaawansowania budowy gospodarki opartej na wiedzy na podstawie dwóch wskaźników, tj. Indeksu gospodarki wiedzy (KEI) i Indeksu wiedzy (KI). Następnie, w czwartej części, dokonano empirycznej*

© Copyright Polskie Towarzystwo Ekonomiczne Oddział w Toruniu

Tekst wpłynął 12 grudnia 2012 r., został zaakceptowany do publikacji 18 lutego 2013 r.

* Dane kontaktowe autora: grazyna.wegrzyn@ue.wroc.pl, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu Wydział Ekonomii, Zarządzania i Turystyki w Jeleniej Górze, ul. Nowowiejska 3, 58-500 Jelenia Góra

** Projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych na podstawie decyzji numer DEC-2011/03/B/HS4/03795.

weryfikacji znaczenia usług dla wiedzy w poszczególnych krajach Unii Europejskiej. W gospodarce opartej na wiedzy, gdzie wiedza stała się kluczowym atutem w uzyskiwaniu przewagi konkurencyjnej, to właśnie usługi związane z nabywaniem, rozpowszechnianiem i tworzeniem wiedzy odgrywają główną rolę w rozwoju gospodarczym. Od rozwoju sekcji usługowych zaliczanych do usług dla wiedzy zależy stopień zaawansowania gospodarki w tworzeniu, wykorzystywaniu i rozpowszechnianiu wiedzy. Są to działania, które w sposób bezpośredni przyczyniają się do uzyskiwania przez gospodarkę przewagi konkurencyjnej bazującej na wiedzy.

The Service Sector of a Knowledge-based Economy - a Comparative Study

JEL Classification: E24, F43, F62

Keywords: *knowledge-based economy, service sector, employment*

Abstract: *The study objective was identification of the service industries that determine the rate and lines of development of a knowledge-based economy. The analysis covered the EU member countries and the years of 2008-2012. This report consists of four sections. The first one provides the characteristics of a knowledge-based economy and describes the role of services sector in progressing towards this stage of development. The second section offers a classification of services that led to establishing the category of knowledge-based services. The industries classified as knowledge-based services contribute directly to the creation, processing and distribution of knowledge throughout an economy. The following part presents a division of the EU member economies into four groups, depending on their advancement towards the knowledge-based economy as defined by two indices: the Knowledge Economy Index (KEI) and the Knowledge Index (KI). The study concluded on empirical verification of the significance of knowledge-based services within individual European economies. In a knowledge-based economy, where knowledge is the key factor in gaining a competitive advantage, it is just the services related to knowledge acquisition, distribution and creation that drive the economic growth. The development level of service activities classified as knowledge-based services largely determines the economy's performance in knowledge creation, distribution and use. This is so because these activities directly contribute to the economy's competitive advantage based on knowledge.*

Wprowadzanie

Gospodarki wysokorozwinięte wchodząc w XXI wiek charakteryzują się wzajemnym oddziaływaniem dwóch ważnych wydarzeń (trendów) tj. wzrostem znaczenia sektora usług (przejście do gospodarki usługowej lub społeczeństwa postprzemysłowego) oraz rosnącą rolą wiedzy przejawiającą się w tworzeniu innowacji technologicznych i społecznych (powstanie społeczeństwa informacyjnego lub gospodarki opartej na wiedzy). Aktualnie to sektor usług staje się dominujący i odgrywa istotną rolę we wzroście gospodarczym. Wywołuje to swego rodzaju „przemeblowanie” gospodarki pod względem znaczenia poszczególnych sektorów, jak również pod względem znaczenia czynników produkcji. Teoretyczne rozważania nad zmianą roli poszczególnych sektorów ekonomicznych we wzroście gospodarczym dotyczą przyczyn realokacji zasobów między takimi sektorami jak rolnictwo, przemysł przetwórczy i usługi i – dodawane aktualnie – gospodarka i społeczeństwo wiedzy. O przechodzeniu krajów przez poszczególne stadia rozwoju decydują głównie dwa czynniki, tj. wzrost realnego dochodu narodowego *per capita* oraz tempo wzrostu produktywności pracy w poszczególnych sektorach, co przyczynia się do zmiany struktury konsumpcji (Zielińska-Głębocka 2012, s. 94).

Przechodzenie do gospodarki opartej na wiedzy w poszczególnych krajach przebiega bardzo różnie, zarówno pod względem tempa jak i kierunku dokonujących się zmian. Wydaje się, że szczególna rola w dynamizowaniu procesu budowy gospodarki opartej na wiedzy przypada właśnie sektorowi usług. Chodzi tu szczególnie o takie działalności usługowe, które polegają na tworzeniu i rozpowszechnianiu wiedzy, która jest niezbędna do budowania przewagi konkurencyjnej nowoczesnych gospodarek.

Celem opracowania jest zidentyfikowanie działalności usługowych odpowiadających za tempo i kierunki przebiegu procesu budowy gospodarki opartej na wiedzy. Analiza obejmuje kraje Unii Europejskiej. Okres analizy to lata 2008-2012. Opracowanie zostało podzielone na cztery części. W pierwszej części scharakteryzowano istotę gospodarki opartej na wiedzy oraz rolę sektora usług w przechodzeniu do gospodarki opartej na wiedzy. W drugiej części przeprowadzono konceptualizację działalności usługowej, w wyniku której otrzymano kategorię tzw. usług dla wiedzy. W części trzeciej dokonano podziału gospodarek Unii Europejskiej na cztery grupy w zależności od stopnia zaawansowania budowy gospodarki opartej na wiedzy. Podziału dokonano na podstawie dwóch wskaźników, tj. Indeksu gospodarki wiedzy (KEI) i Indeksu wiedzy (KI). Następnie, w czwartej części, dokonano empirycznej weryfikacji znaczenia usług dla wiedzy w poszczególnych krajach Unii Europejskiej.

Gospodarka oparta na wiedzy a sektor usług

Przyjmując, że współczesne rozwinięte gospodarki znajdują się w okresie transformacji porównywalnej w swej skali z rewolucją przemysłową, która rozpoczęła się w XVIII w., to aktualnie wyraźnie wiedza stała się centralnym składnikiem produkcji dóbr i usług, a uczenie się jest najważniejszym procesem gospodarczym. Następuje wzrost zdolności do wykorzystywania wiedzy. Podstawy gospodarki opartej na wiedzy (GOW) tworzą trendy: wzrostu znaczenia sfery usług i inwestycji w aktywa niematerialne, upowszechnienia nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) oraz budowy społeczeństwa informacyjnego, jak i nowe wymagania i podejście do wiedzy w uczących się organizacjach (Platonoff, Sysko-Romańczuk, Moszoro 2004, s. 87). Gospodarki dzisiaj wyraźnie są napędzane wiedzą, która stała się czynnikiem wytwórczym i ciągnie cały system gospodarczy w górę (Zienkowski 2003, s. 15). Wiedza jako czynnik produkcji, posiada ważną cechę odróżniającą ją od innych zasobów, mianowicie zwiększa się w miarę jej wykorzystywania, podczas gdy inne zasoby, takie jak ziemia czy kapitał, się kurczą. L. Thurow uważa, że obecne zmiany wywołane trzecią rewolucją przemysłową doprowadzą do przestawienia elementów piramidy dobrobytu, w której główną rolę będzie odgrywała – a w zasadzie już odgrywa – wiedza (Thurow 2006, s. 73). Zmiany te stanowią swego rodzaju wyznacznik postępu ekonomicznego, społecznego i kulturalnego, a tworzenie i wykorzystywanie wiedzy stało się najważniejszym czynnikiem rozwoju gospodarczego. Wiedza stała się rodzajem kapitału, gdyż zespoliła się z jakościowymi cechami kapitału ludzkiego (Łukaszewicz 2001, s. 142). To zespolenie nie likwiduje specyficznej autonomiczności wiedzy, dlatego też w literaturze spotyka się traktowanie wiedzy, jako odrębnego czynnika produkcji. Jednak występuje pewna różnica między kapitałem-wiedzy a innymi formami kapitału. Otóż wiedza jest dobrem nierywalizującym. Co oznacza, że o ile zastosowanie usług pracy kwalifikowanej i wyposażenia kapitałowego dla jednego rodzaju działania wyklucza równoczesność ich stosowania w innych rodzajach działań, o tyle takiego ograniczenia nie ma dla wiedzy, gdyż nie jest ona wcielona (Łukaszewicz 2001, s. 142).

Obserwowane we współczesnych gospodarkach trendy – wzrost znaczenia usług i znaczenia wiedzy - były oddzielnie wielokrotnie poddawane analizie, ale relacje między nimi pozostają w dużej mierze nadal nierozpoznane (Miles, Boden 2000, s. 1).

W gospodarkach wysokorozwiniętych obserwuje się znacznie większy wzrost znaczenia sektora usług w tworzeniu wartości dodanej jak i miejsc pracy niż produkcji przemysłowej (Grimshaw, Miozzo 2006, s. 1-2).

Wzrost ten dotyczy określonego segmentu sektora usług, mianowicie usług dla biznesu opartych na wiedzy. Usługi te obejmują intensywne wykorzystanie nowych technologii (szczególnie ICT), specjalistyczne umiejętności i wiedzę zawodową. Tego rodzaju usługi są bardzo ważne dla gospodarki ponieważ stanowią istotne źródło wzrostu zatrudnienia i wartości dodanej. Dodatkowo stanowią potencjał do wzrostu konkurencyjności i wydajności przedsiębiorstw w wielu branżach gospodarki. Poprzez swoje powiązania z działalnością produkcyjną, administracją publiczną oraz organami samorządu terytorialnego stanowią ważny obszar badań, który do tej pory pozostaje mało rozpoznany.

Wykorzystanie wiedzy specjalistycznej w usługach zostało zauważone przez badaczy sektora usług i znalazło wyraz w pojawieniu się „nowej” kategorii usług opartych na zaawansowanej wiedzy (*Knowledge – Intensive Service – KIS*). Często rozwój tego rodzaju usług jest postrzegany jako wskaźnik przechodzenia do gospodarki opartej na wiedzy (Miles 2008, s. 22-23). Wydaje się to być konsekwencją tego, iż współcześnie rzeczywiste bogactwo – rozumiane jako efektywność gospodarowania, konkurencyjność gospodarki i nowe miejsca pracy – pochodzi nie tylko z produkcji dóbr materialnych, ale też z wytwarzania, transferu i wykorzystania wiedzy.

Usługi dla wiedzy jako czynnik dynamizujący budowę GOW

Rozwój współczesnych wysokorozwiniętych gospodarek określany, jako przechodzenie do gospodarki opartej na wiedzy wymaga przyjrzenia się dokładniej „siłom” sprawczym tego procesu. To wiedza stanowi spoiwo pomiędzy ekonomią usług i gospodarką opartą na wiedzy (Lichniak 2010, s. 14). W pewnych dziedzinach usług ma miejsce proces przenikania się produktów materialnych oraz usługowych na gruncie informacji i wiedzy. Usługi oparte na zaawansowanej wiedzy są jednym z najdynamiczniej rozwijających się obszarów współczesnych gospodarek. Stanowią znaczny potencjał dla wzrostu zatrudnienia, wykorzystywania nowych technologii oraz tworzenia i wdrażania innowacji (Miles 2003). Według M. Castellsa i P. Himanena to praca niematerialna, polegająca na kreowaniu, przetwarzaniu i przekazywaniu informacji (symboli), stanowi główne źródło wartości dodanej we współczesnej gospodarce (Castells, Himanen 2009, s. 7).

Analiza wpływu działalności usługowej na rozwój gospodarki opartej na wiedzy, pozwoliła na wyodrębnienie sekcji sektora usług, które w sposób bezpośredni przyczyniają się do tworzenia, przetwarzania i rozpowszechniania wiedzy w gospodarce. W opracowaniu sekcje takie zostały określone

jako usługi dla wiedzy. Obejmują one działalności usługowe, które są niezbędne przede wszystkim dla:

- tworzenia wiedzy, czyli badania naukowe i prace rozwojowe z zakresu nauk technicznych, przyrodniczych, społecznych i humanistycznych, działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, działalność związana z tłumaczeniami;
- rozpowszechniania wiedzy, czyli działalność wydawnicza, działalność związana z produkcją filmów i programów telewizyjnych i radiowych, działalność w zakresie telekomunikacji (Internet, telewizja satelitarna) oraz edukacja.

Z uwagi na dostępność danych statystycznych ostatecznie do usług dla wiedzy zaliczono trzy sekcje według PKD 2007 (Węgrzyn 2011, s. 206-207):

- Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna,
- Informacja i komunikacja,
- Edukacja.

Przyjęto, że tworzenie wiedzy w gospodarce następuje głównie poprzez działalność zaliczaną do sekcji M – Działalność profesjonalna, naukowa, techniczna a szczególnie przez dział 72 tej sekcji, tj. Badania naukowe i prace rozwojowe. Natomiast działania związane z rozpowszechnianiem wiedzy uwzględniane są głównie w sekcji J – Informacja i komunikacja oraz w sekcji P – Edukacja.

W gospodarce opartej na wiedzy, gdzie wiedza jest się kluczowym atutem w uzyskiwaniu przewagi konkurencyjnej, to właśnie usługi związane z nabywaniem, rozpowszechnianiem i tworzeniem wiedzy odgrywają pierwszoplanową rolę w rozwoju gospodarczym. Wydaje się, że od rozwoju w/w sekcji usługowych zaliczanych do usług dla wiedzy zależy stopień zaawansowania gospodarki w tworzeniu, wykorzystywaniu i rozpowszechnianiu wiedzy. Są to działania, które w sposób bezpośredni przyczyniają się do uzyskiwania przez gospodarkę przewagi konkurencyjnej bazującej na wiedzy.

Gospodarka oparta na wiedzy – pomiar stanu zaawansowania

Istnieje wiele miar pozwalających mierzyć poziom zaawansowania budowy czy też stopnia rozwoju gospodarki opartej na wiedzy. Jednak brak jest uznanego powszechnie konsensusu odnośnie sposobów oszacowania zaawansowania tego procesu. W opracowaniu zostanie wykorzystana jedna z najbardziej rozpowszechnionych metodologii pomiaru GOW, opracowa-

na przez Instytut Banku Światowego w 1999 r. w ramach programu The Knowledge for Development (K4D) – metodologia Knowledge Assessment Methodology (KAM). Obecnie wersja KAM 2012 zawiera 148 ilościowo – jakościowych zmiennych pozwalających określić stopień rozwoju gospodarki opartej na wiedzy w 146 krajach w czterech kluczowych obszarach.

Obszary te stanowią tzw. filary gospodarki opartej na wiedzy i są to:

- bodźce ekonomiczne i reżim instytucjonalny, dostarczający bodźców dla efektywnego wykorzystywania istniejącej i nowej wiedzy oraz rozwoju przedsiębiorczości,
- edukacja i zasoby ludzkie, czyli społeczeństwo o wysokim poziomie umiejętności, które tworzy, dzieli i odpowiednio użytkuje wiedzę,
- system innowacji, który umożliwia włączenie się w rosnący zasób wiedzy globalnej,
- technologie informacyjno-komunikacyjne (ICT), ułatwiające efektywne tworzenie, rozpowszechnianie i przetwarzanie informacji.

Biorąc pod uwagę strategiczne obszary gospodarki opartej na wiedzy można wyznaczyć w istocie nośniki GOW takie jak: edukacja, nauka i B+R, gałęzie przemysłu tzw. wysokiej techniki, usługi wspomagania innowacyjnego biznesu i sektor usług społeczeństwa informacyjnego (Okon-Horodyńska, Piech 2005, s. 102). Należy podkreślić, że osiągnięcie sukcesu w transformacji w kierunku GOW wymaga z reguły długoterminowych inwestycji w edukację, rozwoju zdolności innowacyjnej, modernizacji infrastruktury informacyjnej i istnienia środowiska gospodarczego sprzyjającego transakcjom rynkowym (Chen, Dahlman 2005, s. 4). Bank Światowy w ramach metodologii KAM publikuje dwa wskaźniki, tj. (Building..., 2007, s. 35):

- Indeks gospodarki wiedzy (*The Knowledge Economy Index - KEI*) mierzy ogólny poziom rozwoju danego kraju lub regionu w kierunku gospodarki opartej na wiedzy. Jest średnią arytmetyczną wyników kraju mierzonych za pomocą trzech wskaźników z czterech filarów gospodarki wiedzy tj. reżim bodźców gospodarczych i instytucji, edukacja i zasoby ludzkie, system innowacji oraz technologie teleinformatyczne ICT.
- Indeks wiedzy (*The Knowledge Index - KI*) mierzy zdolność kraju do tworzenia, wykorzystywania i rozpowszechniania wiedzy. Jest prostą średnią arytmetyczną wyników kraju osiągniętych w trzech filarach gospodarki opartej na wiedzy, tj. edukacji, innowacyjności i technologiach teleinformatycznych (ICT).

Obecnie właśnie to podejście, Banku Światowego do mierzenia gospodarki opartej na wiedzy, uważane jest za najlepsze i najbardziej rozwinięte, choć według K. Piecha wymaga aktualizacji i dalszego rozwoju (Piech 2009, s. 302).

W tabeli 1 przedstawiono dane dotyczące podstawowych wskaźników rozwoju gospodarki opartej na wiedzy w krajach Unii Europejskiej według KAM 2012.

Tabela 1. Wskaźniki rozwoju gospodarki opartej na wiedzy w krajach Unii Europejskiej według KAM 2012

Wyszczególnienie	Indeks gospodarki wiedzy (KEI)	Indeks wiedzy (KI)
Belgia	8,71	8,68
Bułgaria	6,80	6,61
Czechy	8,14	8,00
Dania	9,16	9,00
Niemcy	8,90	8,83
Estonia	8,40	8,26
Irlandia	8,86	8,73
Grecja	7,51	7,74
Hiszpania	8,35	8,26
Francja	8,21	8,36
Włochy	7,89	7,94
Cypr	7,56	7,50
Łotwa	7,41	7,15
Litwa	7,80	7,68
Luksemburg	8,37	8,01
Węgry	8,02	7,93
Malta	7,88	7,53
Holandia	9,11	9,22
Austria	8,61	8,39
Polska	7,41	7,20
Portugalia	7,61	7,34
Rumunia	6,82	6,63
Słowenia	8,01	7,91
Słowacja	7,64	7,46
Finlandia	9,33	9,38
Szwecja	9,43	9,38
Wielka Brytania	8,76	8,61

Źródło: http://info.worldbank.org/etools/kam2/KAM_page5.asp (stan na dzień 15.12.2012)

W zależności od poziomu w/w wskaźników kraje Unii Europejskiej pogrupowano na 4 grupy różniące się stopniem zaawansowania budowy GOW, mierzonego średnią arytmetyczną dwóch wskaźników KEI i KI według KAM 2012. W grupie I - o najwyższej średniej (powyżej 8,5) znalazło się 8 państw, których gospodarki są gospodarkami opartymi na wiedzy, tj. Szwecja, Finlandia, Holandia, Dania, Niemcy, Irlandia, Belgia

i Wielka Brytania. W grupie II – o średniej powyżej 8,0 – znalazło się 6 gospodarek zaawansowanych w przechodzeniu do gospodarek opartych na wiedzy tj. Austria, Estonia, Hiszpania, Francja, Luksemburg i Czechy. W grupie III – o średniej powyżej 7,5 znalazło się 8 państw, których gospodarki znajdują się na średnim poziomie zaawansowania budowy GOW, tj. Węgry, Słowenia, Włochy, Litwa, Malta, Grecja, Słowacja, Cypr. Do grupy IV o najniższej średniej (poniżej 7,5) zaliczono 5 państw tj. Portugalia, Polska, Łotwa, Rumunia, Bułgaria, których gospodarki z uwagi na zbyt niski poziom wskaźników nie mogą być uznane za gospodarki oparte na wiedzy.

Według nieco innego kryterium Polska również nie kwalifikuje się do gospodarek opartych na wiedzy, ponieważ nie osiąga minimalnego poziomu rozwoju sektorów przyjmowanych za nośniki GOW¹. Gospodarkę uznaje się za opartą na wiedzy jeśli poziom zatrudnienia w sektorach nośnikach GOW przekracza łącznie 15% (Kierunki... 2006, s. 6). Tymczasem zatrudnienie w sektorach nośnikach GOW w Polsce utrzymuje się poniżej wymaganego poziomu tj. na poziomie około 10% (Przechodzenie... 2002).

Usługi dla wiedzy w krajach Unii Europejskiej

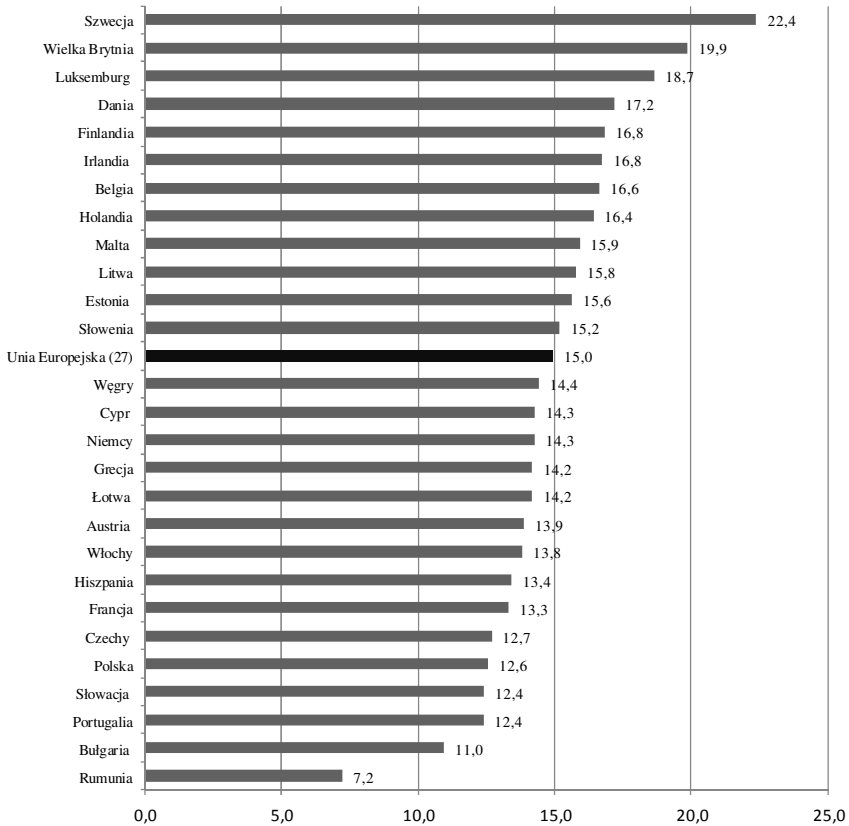
Rozwój usług dla wiedzy, obejmując działalności usługowe polegające na tworzeniu, wykorzystywaniu i rozpowszechnianiu wiedzy, jest niezbędny do zdynamizowania przechodzenia gospodarek w kierunku gospodarek bazujących na wiedzy. Znaczenie usług dla wiedzy w gospodarce można określić m.in. na podstawie udziału pracujących w usługach dla wiedzy w zatrudnieniu ogółem. Wykres 1 przedstawia średni udział zatrudnionych w usługach dla wiedzy w Unii Europejskiej w latach 2008-2011.

Największy (powyżej 16%) udział zatrudnionych w usługach dla wiedzy wystąpił w krajach o najwyższym stopniu rozwoju gospodarki opartej na wiedzy tj. Szwecja (22,4% ogółu zatrudnionych), Wielka Brytania (19,9%), Luksemburg (18,7%), Dania (17,2%), Finlandia (16,8%), Irlandia (16,8%), Belgia (16,6%) oraz Holandia (16,4%). Jedynie w przypadku Niemiec, które pod względem budowy GOW zostały zaliczone do grupy I, zatrudnieni w usługach dla wiedzy stanowili 14,3% co było wartością poniżej średniej dla tej grupy krajów. W krajach zaliczonych do IV grupy, tj. krajach które nie kwalifikują się do gospodarek opartych na wiedzy za-

¹ Do sektorów stanowiących nośniki GOW zalicza się: Edukacja, Nauka i działalność badawczo-rozwojowa., Gałęzie przemysłu tzw. wysokiej techniki, Usługi biznesowe związane z GOW, Sektor usług społeczeństwa informacyjnego.

trudnienie w usługach nie przekraczało 13% ogółu zatrudnionych. Najniższą wartość tego wskaźnika zanotowano w Rumunii (7,2%) i w Bułgarii (11,0%). W Polsce udział zatrudnionych w usługach dla wiedzy wyniósł 12,6%.

Wykres 1. Średni poziom zatrudnieni w usługach dla wiedzy w Unii Europejskiej w latach 2008-2011 (w % ogółu zatrudnionych)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat, http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsa_epgaed&lang=en (stan na dzień 16.12.2012 r.).

Gospodarki posiadające słabo rozwinięte usługi dla wiedzy powinny rozważyć stosowanie różnego rodzaju preferencji dotyczących alokacji środków europejskich oraz instrumentów wsparcia dla branż opartych na wiedzy, kluczowych z punktu widzenia poprawy konkurencyjności.

Zakończenie

Gospodarka oparta na wiedzy stanowi jedno z najważniejszych wyzwań dla współczesnych gospodarek, w tym dla Polski, w XXI wieku. Należy mieć na uwadze to, że obecnie zaczynają wyczerpywać się dotychczasowe źródła wzrostu gospodarczego takie jak: niskie koszty pracy, tanie surowce czy korzystne położenie geograficzne. Gospodarki muszą szukać alternatywnych źródeł przewagi konkurencyjnej. Trendy rozwojowe krajów wysoko rozwiniętych wskazują, że trwały rozwój gospodarczy opiera się na wiedzy i innowacjach a to wymaga transferu wiedzy, który nie dokonuje się automatycznie.

Gospodarka oparta na wiedzy cechuje się szybkim rozwojem tych dziedzin, które związane są z przetwarzaniem informacji i rozwojem nauki, głównie gałęzi przemysłu zaliczanych do tzw. wysokiej techniki, a także technik i usług społeczeństwa informacyjnego. To rozwój tych dziedzin gospodarki gwarantuje osiąganie trwałego wzrostu gospodarczego i przewagi konkurencyjnej.

Z przeprowadzonej w opracowaniu analizy dotyczącej sektora usług i jego wpływu na dynamizowanie procesu przechodzenia do gospodarki opartej na wiedzy wynika, że usługi dla wiedzy odgrywają bardzo ważną rolę w tym procesie. Kraje posiadające dobrze rozwinięte usługi dla wiedzy, gdzie zatrudnienie w tego rodzaju działalnościach usługowych przekracza 16% ogółu zatrudnionych, zaliczane są do gospodarek opartych na wiedzy. Pozostałe kraje muszą włączyć się w budowanie globalnej gospodarki opartej na wiedzy, zwracając szczególną uwagę na rozwój usług niezbędnych do tworzenia i rozpowszechniania wiedzy. Warto rozważyć tu wprowadzenie preferencji dla naukochłonnych sektorów usług, co przyczyniłoby się do zdynamizowania procesu jakościowych przekształceń struktury gospodarki w kierunku gospodarki opartej na wiedzy.

Literatura

- Building Knowledge Economies. Advanced Strategies for Development* (2007), The World Bank, Washington.
- Castells M., Himanen P. (2009), *Spółczesność informacyjna i państwo dobrobytu*, Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa.
- Chen D. H. C., Dahlman C. J. (2005), *The Knowledge Economy, the KAM Methodology and World Bank Operations*, The World Bank, Washington.
- Grimshaw D., Miozzo M. (2006), *Knowledge intensive business services: understanding organizational forms and the role of country institutions* [w:] *Knowledge Intensive Business Services, Organizational Forms and National*

- Institutions*, M. Miozzo, D. Grimshaw Ed., Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham.
- Kierunki zwiększania innowacyjności gospodarki na lata 2007-2013*, (2006), Ministerstwo Gospodarki. Departament Rozwoju Gospodarki, Warszawa.
- Lichniak I. (2010), *Ku gospodarce usług [w:] Serwicyzacja polskiej gospodarki*, I. Lichniak (red.), Oficyna Wydawnicza Szkoła Główna w Warszawie, Warszawa.
- Łukaszewicz A. (2001), *Dylematy ekonomiczne przelomu stuleci*, Wydawnictwo Key Text, Warszawa.
- Miles I. (2003), *Knowledge – Intensive Services: Suppliers and Clients*, Ministry of Trade and Industry Finland, Studies and Reports, Helsinki.
- Miles I. (2008), *Knowledge services [w:] Knowledge policy. Challenges for the 21st Century*, G. Hearn, D. Rooney (red.) Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham.
- Miles I., Boden M. (2000), *Introduction: Are Services Special?*[w:] M. Boden, I. Miles, *Services and Knowledge-Based Economy*, Creative Print and Design Wales, Ebbw Vale, London.
- Okoń-Horodyńska E., Piech K., red., (2005), *Strategia Lizbońska a możliwości budowania gospodarki opartej na wiedzy w Polsce – wnioski i rekomendacje*. Wydawnictwo Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, Warszawa.
- Piech K. (2009), *Wiedza i innowacje w rozwoju gospodarczym: w kierunku pomiaru i współczesnej roli państwa*, Instytut Wiedzy i Innowacji, Warszawa.
- Platonoff A. L., Sysko-Romańczuk S., Moszoro B. (2004), *Innowacyjność polskich firm w gospodarce opartej na wiedzy*, „Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstw”, nr 1.
- Przechodzenie Polski do gospodarki opartej na wiedzy a kształtowanie się popytu na pracę*, (2002), Ekspertyza, Komitet Prognoz „Polska 2000 Plus” przy Prezydium PAN, Warszawa.
- Thurow L.C. (2006), *Powiększanie bogactwa. Nowe reguły gry w gospodarce opartej na wiedzy*, Wydawnictwo Helion, Gliwice.
- Węgrzyn G. (2011), *Miejsce i rola usług w gospodarce opartej na wiedzy [w:] Przegląd wybranych zagadnień rozwoju ekonomiczno-społecznego*, G. Musiał, R. Żelazny (red.), Zeszyty Naukowe "Studia Ekonomiczne" nr 79, Katowice.
- Zielińska-Głębocka A. (2012), *Współczesna gospodarka światowa. Przemiany, innowacje, kryzysy, rozwiązania regionalne*, Wolters Kluwer Warszawa 2012.
- Zienkowski L. (2003), *Wiedza a wzrost gospodarczy*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa.